

SKRB ZA DOMAČE IZRAZJE

Marko Kerševan, Emona Efekta, d. o. o., Ljubljana, marko.kersevan@guest.arnes.si

Prevajanje strokovnega gradiva, posebej s področja informatike in računalništva, je izjemno težavno. To področje je mlada veda, ki se izredno hitro razvija. Zaradi mladosti vede le-ta še nima primerne zgodovine v slovenskem jeziku in s tem tudi še ni usidrana v slovenskem razumništvu, kaj šele v narodu, pa čeprav se že otroci v šoli učijo računalništva. Vendar se je v zadnjem desetletju zadeva precej spremenila. Nastali so novi slovarji in pojmovniki, nekateri so dostopni celo na spletu in odprti za razpravo, v šolah uporabljajo pridobljene slovenske izraze s tega področja in jih zahtevajo celo v diplomah - vse to kaže na dobro zavest za iskanje ustreznih izrazov.

Pri uveljavljanju domačih besed in predvsem pri slovarju je pomembno, da sta pri besedi zapisana tudi razlaga in pomen izraza. V veliko pomoč pri iskanju ustreznih izrazov je tudi drevesna razporeditev pojmov, ki predstavljajo neko področje pomena, v širino in globino, ne samo z gledišča ene stroke (informatike oz. računalništva). Tako npr. za 'hardware' ni dober izraz samo 'računalniška oprema', ampak je to 'računalniška strojna oprema', ker imamo tudi '(računalniško) programsko opremo', samo 'strojna oprema' ne more biti, ker imamo še drugačne strojne opreme; obenem pa naj bo izraz 'računalniška oprema' pomen za 'hardware' in 'software' skupaj, kar je v drevesni razporeditvi teh računalniških izrazov višja raven [3].

Zaradi številnih težav pri slovenjenju tujih izrazov nam lahko pomagajo naslednja izhodišča:

- Vsekakor na silo ni dobro izbrati premalo ustrezen izraz, še manj slabo skovanko.
- Poiščimo domače besede, ki naj bi bile kar najbolj primerne za razumevanje.
- Težko najdemo popolnoma ustrezen slovenski izraz tujki za vse njene pomene. Tujko je možno opisati z več izrazi, ki se naj posamično ustrezno uporabljajo v smislu pomena. Zato moramo vedno vedeti razlago vsakega izraza - pojma, tako za tujko kot za domači izraz. Lahko si pomagamo s pomenskimi izrazi iz več tujih jezikov, ker vsak jezik nekoliko drugače opisuje pomen. Tako kot ima tujka lahko osnovni in preneseni (ali dodani) pomen, ima lahko domača beseda tudi kakšen prenesen (ali dodan) pomen. Na primer: center ni samo središče kroga, je tudi zbir in zbirališče raznovrstnega dogajanja - splošnega ali strokovnega - zato lahko računalniški center nadomestimo z računalniškim središčem.
- Do težav pride tudi zaradi soznačnic (sinonimov) tako v tujem kot v domačem jeziku, ker bi radi našli nedvoumen izraz. Zato so potrebne razlage pojmov, da jih pravilno uporabimo oziroma, da najdemo pravi slovenski ustreznik.
- Pri uveljavljanju domačih besed je povsod potrebna razlaga izraza in na ta način bo beseda lažje zaživela. Ko prvič v besedilu ujamemo nov slovenski ustreznik, je primerno dodati v oklepaju uporabljeno tujko. V veliko pomoč je tudi drevesna razporeditev pojmov.
- Iskanje primerne izraza ni vedno lahko in enostavno. Vendar zaradi lenobe ne smemo popustiti. Slovenski jezik je bogat in ima dosti izrazov, le najti jih je treba. Kdor išče - ta najde, ve-lja tudi tukaj. Neverjetno, koliko slovenskih izrazov nam je skritih in pozabljenih. Zaradi lenobe, neosveščenosti in tudi zaradi videza učenosti so nekateri raje uporabili kakšno tujko kot pa lep

domač (slovenski) izraz. Tujki izraz je obstal - sedaj ni možno več uveljaviti slovenskega, ker se je tujka že udomačila - pri tem se zdi domači izraz celo smešen (npr. psihologija - dušeslovje, filozofija - modroslovje).

- Tudi če trenutno nimamo genialnih prebliskov za kako novo izpeljanko ali celo za kako dobro skovanko, se trudimo naprej in mislimo o tem - kasneje najdemo ustrezen izraz. Nikakor pa ne očitajmo čistunstva, ker je uporaba tujke pogosto samo odraz lenobe.
- Dosti škode naredijo prvi prevajalci novih besed, ker se ne trudijo dovolj, da bi strokovno opredelili izraz in ga skušali posloveniti - po pomenu. Tako se slab prevod ali pa kar tujka obdrži in kasneje jo je težko ali nemogoče spremeniti v ustrezen slovenski izraz.
- Izraz, ki ga prvič slišimo in ga ne poznamo, nam je vedno tuj, čeprav je slovenski. Z uporabo (vsaj 10-krat ga na glas ponovi [1] pa nam postane domač, če se le načelno ne otepamo novih izrazov. Tudi razne miselne povezave ovirajo sprejem nekaterih dobrih slovenskih izrazov, ker je že zakoreninjeno, da veljajo nekateri izrazi samo za določeno področje (kot npr.: za izraz "komuniciranje" je najbolj prav slovenski ustreznik občevarje - pa ljudi popade smeh, ko slišijo to povezavo, ker takoj pomislijo samo na spolno občevarje). Z večkratnim ponavljanjem izraza nam le pride v uho kakor katerakoli druga tujka, ki jo takoj prevzamemo, da se čutimo bolj imenitni. Osveščenost za lep jezik je bogatenje duha z domačo besedo, ki jo lahko vsak razume.

Zato bi bilo zelo smiselno, da pri tako majhnem narodu združimo sile in povežemo obstoječe strokovne skupine, ki se ukvarjajo z izrazoslovjem na področju IT, v večjo krovno skupino za IT. Tu naj bi precejšnjo vlogo v povezavi imelo SDI (Slovensko društvo Informatika) s podporo MID (Ministrstvo za informacijsko družbo) ter kot strokovni uradni organ še USM (Urad za standardizacijo in meroslovje, sedaj SIST /Slovenski inštitut za standardizacijo/ - tehnični odbor za IT).

Viri in Literatura

- [1] BATAGELJ, Vladimir:
Razvoj slovenskega računalniškega izrazja - osebni pogled,
Uporabna informatika, letnik IX št. 2, Ljubljana 2001
- [3] KERŠEVAN, Marko:
Zakaj prevajati, DSI 2002, Portorož 2002
- [5] OTER, Mija:
Slovensko računalniško izrazje, DSI 2002, Portorož 2002

♦
Marko Kerševan je tvorno sodeloval že v komisiji za standardizacijo računalništva pri Zveznem zavodu za standardizacijo v Beogradu, nato pa pri slovenskem standardu (SIS), ki je bil na novo ustanovljen pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo RS. Deloval je pri standardizaciji RIP, EDIFACT in predvsem pri strokovnem slovenskem izrazoslovju informacijske tehnologije (IT). Vključen je bil tudi v terminološko komisijo pri SAZU za izdelavo slovarja s področja informatike in dokumentacije.